

Мирјана М. МАШНИЌ
МАНАСТИРОТ ОРЕОЕЦ

ISBN 978-9989-131-09-7

Издавач
Национален конзерваторски центар - Скопје
*Едиција Културно-историско наследство на
Република Македонија LIII*
Скопје 2007

192 страници, библиографија, индекс,
резиме на француски и на англиски јазик,
графички приказ - 10 табли со цртежи,
70 колор и црно-бели фотографии

Не е посебно оригинално ако се каже дека нашата културна историја изобилува со непроценливо богатство. Меѓутоа, малкумина знаат дека малите цркви од времето на османлиската власт претставуваат вистинска ризница на културното наследство на Македонија.

Во еден избледен запис испишан на маргините на стара богослужбена книга, најверојатно од XVII век, некој по име непознат калуѓер, покрај другото, забележал: „...нема куќа од која додека е ден не се стигне до некој манастир“. Тоа зборува за нивната бројност и рамномерна распространетост.

Познато е дека манастирите биле подигани најчесто на тешко пристапни места во кои постоеле основни услови за живеење на една монашка заедница. Такво е местото на манастирот Ореоец, во близина на Македонски Брод, чија црква посветена на св. Никола била духовен источник и стожер на православно население од тој крај.

Мирјана М. Машниќ, историчар на уметноста, чиј професионален хабитус е заштита на спонниците на културата, во право време напиша монографија за овој уметнички споменик, кој поради лошата состојба можеше лесно да исчезне, што не го дозволија современите конзерватори, и можеше лесно да биде покриен со превезот на заборав и маргинализиран, ако не му беше посветено стручно и научно внимание.

Како што наведува автораката во предговорот на монографијата, потребата од еден поопсежен монографски труд посветен на манастирот Ореоец е поттикнат од вистинските уметнички вредности на овој значаен

споменик од 1595 г., чии стилски и иконографски особености од авторката веќе биле прелиминарно соопштени пред научната јавност.

На самиот почеток на книгата е даден пригоден омаж за манастирот Ореоец, кој започнува со констатацијата дека тој не припаѓал на кругот познати големи споменици на ѕидното сликарство од последната деценија на XVI век и дека во својата четиривековна историја не бил ни најголем, ни најубав, ни најстар ни највлијателен. До височините на ова свето место сраснато со прекрасниот предел на планината Песјак, преку сончевиот зрак волшебено се прелева сребрен отсјај на водите на Велика (Треска). А таму, ни мирис од темјан, ни леава светла на кандила, ни светоотечка молитва на монаси, туку само звук од етерични бои на вечна и безвремена убавина на светителски ликови и ода на големата тајна на небо-земната историја што доаѓа од фреските на ѕидовите.

Следејќи ја научната методологија за овој вид содржина, книгата е поделена во поглавја, кои претставуваат темелна разработка на сите аспекти на животот на манастирот и на неговата уметничка оставнина, пред сè преку ѕидното сликарство и иконостасните икони.

Даден е најпрвин осврт на црковно-политичките состојби на Балканот во XV и XVI век и на сликарските тенденции и правци во XVI век. Прикажани се културните состојби во Македонија во XV и XVI век и уметничките дострели создавани во тој период. Манастирот Ореоец, како главна тема на книгата се разгледува, најнапред, низ историографските податоци, а потоа и преку лоцирањето

и позиционирањето на манастирот. Следуваат информации за просторниот склоп на некогашниот манастирски комплекс, за архитектурата на црквата и за археолошкиот наод - гроб на еден неидентификуван игумен во наосот. Особено внимание авторката обрнува на остатоците од ктиторскиот натпис, потоа на ѕидното сликарство и на сликарската тематика во наосот и олтарот, како и на распоредот и описот на фреските. Посебно се разгледува програмата на сводот - Христорошките циклуси и циклусот на Великите празници, Циклусот на Христовите страдања и евангелистите во четирите сегменти меѓу потпорните лакови. Следуваат теми со евхаристолошки содржини во олтарниот простор (Литургиска служба на архиереите на Христос Агнец, Причестување на апостолите, Христос *Imago Pietatis*, Визија на Петар Александриски) и на темите со мистично-симболичен карактер во полукружните полиња во наосот и олтарот (Гостољубие Аврамово, Христос Недремано око, Аврамова жртва, Три момчиња во печка огнена). Обработени се одделно маченици во медалјоните под лаковите, претстави на светителите во првата зона на наосот и фасадниот живопис под тремот.

Манастирската црква, како единствениот зачуван објект од некогашниот не многу голем манастирски комплекс, настанала во немирни времиња на османлиската власт, кога на чело на Охридската архиепископија бил устоличен т.н. „дрвен“ архиепископ Атанасиј, чие име, изгледа, се споменува во ктиторскиот натпис.

Црквата е посветена на мирликискиот епископ Никола, и тоа на празникот на неговото рождество - во народот наречен Млад св Никола (се комеморира на истиот ден кога и пренесувањето на моштите на светителот од Мира во Бари, 9/22 мај), што се потврдува со иконографијата од престолната икона на патронот, на која, покрај допојасјето на св. Никола е илустрирана и сцената на Рождеството на св. Никола.

Авторката се осврнува на стилските карактеристики на ѕидното сликарство во кои ги препознава примарните зографи на линотопските сликарски работилници. Според авторката, ореочките зографи претставуваат продолжен разгранок на веќе потврдена работилница на Никола од Линотопи, кој се потпишал во името на повеќе индивидуални зографски остварувања што го сочинуваат грандиозниот сликарски опус на црквата

Св. Димитриј во вериското село Палатиција (1568) (Грција). Понатаму, заклучува дека ореочките мајстори се оформиле на искуствата на костурските, како и на критските зографи (чиј изданок е и грамостјанинот (с. Грамоста) Јован Теодоров изограф, автор на ѕидното сликарство на Топличкиот манастир Св. Никола и на зачуваните икони од иконостасот на Слеченскиот манастир Св. Јован Продром). Укажува и на некои влијанија што ги направиле беотско-јоанинските работилници врз ореочките зографи. За сликарите на Ореоец аргументирано е искажано мислење дека „се последните сликари на т.н. колористички израз, чија палета... е во служба на формата и структурата.“

Должно внимание во монографијата му е посветено на оригиналниот иконостас, чии престолни икони, деисисен чин, наддверие со Деисис, и резбарени царски двери и Голем крст, во суштина претставуваат дела на повеќе автори.

На крајот на оваа научна публикација се дадени заклучни разгледувања и резиме на француски и англиски јазик. Зад педантно систематизираната библиографија и помошниот индекс на имиња следува дециден графички приказ на сликаната програма, чија завршница претставуваат фотографиите во колор.

Со оглед на тоа што клучните цркви од времето на османлиската власт во Македонија сè уште не се монографски обработени, овој труд за неодминливите вредности на манастирот Ореоец вистински ги дополнува знаењата за уметничките текови во регионот и на поширокиот балкански простор.

Рецензент на монографијата е проф. д-р Анета Серафимова, а главен и одговорен уртник проф. д-р Метин Изети, директор на Националниот конзерваторски центар-Скопје, додека излегувањето од печат е финансиски помогнато од Министерството за култура на Република Македонија.

Графичките цртежи на живописот се изработени од Владо Муковски, Коста Качев и Валентина Поцеска, а архитектонските цртежи се на Тошо Данески и Дафинка Балабанова. Фотографиите се на Владо Кипријановски, лекторските интервенции се на Јасмина Крстевска, а преводите на резимето на Климентина Хаџи-Лега (француски јазик) и на Јасмина Чокревска-Филип (англиски јазик). Коректурата е на Михаил Лопарски, индексот го изготви Вера Гавровска Бојчевска, а компјутерската подготовка на цртежите е на

Владо Кипријановски. Дизајнот – ликовно графичкото опремување е на Стефан Георгиевски.

И така, кон капиталните изданија што излегоа последните години во Македонија - *Каталоџ на икони од Збирката на Музејот на Македонија* од Викторија Поповска Коробар (2004), *Средновековната уметност во Македонија - фрески и икони од Загорка Расолкоска-Николовска* (2004), *Св. Арханџели Кучевишки* од Анета Серафимова (2005), *Византиска Маке-*

донија од Елизабета Димитрова и Зоран Коруневски (2006), *Зборник на студии за средновековната уметност* од академик Цветан Грозданов (2006) - се придружува малата и убаво опремена монографија за манастирот Св. Никола/Ореоец, со што тој стана достапен и познат како на љубителите на древнини, така и на научната јавност.

Вера Гавровска-Бојчевска